

PREDAVNJA BR. 8 MPP

MERODAVNO PRAVO ZA NASLEDNOPRAVNE ODNOSI

I. MERODAVNO PRAVO ZA ZAKONSKO NASLEĐIVANJE

Postoje **dva** sistema kolizionog pravnog regulisanja zakonskog nasleđivanja. Razlikuje se sistem podeljene zaostavštine i sistem jedinstvene zaostavštine.

Prema sistemu **podeljene** zaostavštine razlikuje se merodavno pravo za pokretnu i nepokretnu zaostavštinu. (prihvaćen u V. Britaniji, SAD, Francuskoj, Belgiji itd)

Za **pokretnu** zaostavštinu određuje se primena prava u kojoj je ostavilac imao domicil, boravište ili državljanstvo.

Za **nepokretnu** zaostavštinu primejuje se pravo države u kojoj se ona nalazi (lex rei sitae).

Po sistemu **jedinstvene** zaostavštine, merodavno pravo određuje se za celokupnu imovinu. Ovaj sistem prihvaćen je u EU i Međunarodnom privatnom pravu Srbije.

Za nasleđivanje u Srbiji merodavno je pravo države čiji je državljanin bio ostavilac u momentu smrti.

I Uredba EU o nasleđivanju prihvata koncept jedinstvenog načina rešavanja sukoba zakona.

Merodavno pravo može zavisiti od izbora ostavioca, poslednjeg uobičajenog boravišta ili najbliže veze sa određenom zemljom.

Ali, ako se utvrdi da je ostavilac u momentu smrti imao bliže veze sa drugom državom, merodavno je pravo te države.

Ostaviocu je data mogućnost da za nasleđivanje svoje celokupne zaostavštine izabere pravo države čiji je državljanin u trenutku izbora prava ili smrti.

Autonomija volje je usko priznata, jer se ograničava na izbor nacionalnog zakonodavstva ostavioca. Ostavilac koji je bipatrid ili polipatrid može izabrati pravo jedne od država.

II. MERODAVNO PRAVO ZA ZAVEŠTAJNO NASLEĐIVANJE

1. Sadržina testamenta

Za **zaveštajno** nasleđivanje u pogledu sadržine merodavno je pravo koje se primenjuje za nasleđivanje ab intestat. Prema našem ZRSZ, zaveštalac ne može promeniti merodavno pravo utvrđeno na osnovu državljanstva kao objektivne tačke vezivanja.

I prema pravu EU o nasleđivanju za materijalnu punovažnost i tumačenje zaveštaja, zaveštalac može izabrati primenu prava države čiji je državljanin.

2. Forma testamenta

Primenom načela in favorem testamenti u oblasti sukoba zakona, uz mesto sastavljenja testamenta na osnovu pravila locus regit actum, unose se i druge tačke vezivanja, čija alternativna primena teži odžanju testamenta na snazi.

Testament i opoziv testamenta su punovažni u pogledu oblika ako su punovažni po jednom od taksativno nabrojanih prava čija se primena određuje prema državljanstvu, prebivalištu ostavioca.

Forma testamenta regulisana je i Vašingtonskom konvencijom o jednobraznom zakonu o obliku međunarodnog testamenta od 1973.g. Po tim pravilima, testament je punovažan u pogledu oblika, bez obzira na mesto gde je sačinjen.

III OBIM MERODAVNOG PRAVA

Prilikom primene odredaba merodavnog stranog prava, treba voditi računa da nisu suprotne domaćem javnom poredku.

Odredbe o nužnom delu ulaze u obim primene merodavnog prava. Commun law sistem ne poznaje ustanovu nužnog dela kao ograničenje slobode zaveštaoca u raspolaganju imovinom za slučaj smrti. U Uredbi EU o nasleđivanju, zaveštaocu se daje mogućnost da izabere pravo države čiji je državljanin za regulisanje zaostavštine, kako u pogledu zakonskog tako i zaveštajnog nasleđivanja.

MERODAVNO PRAVO ZA STVARNOPRAVNE ODNOSI

I. LEX REI SITAE KAO OSNOVNO KOLIZIONO PRAVILO

Stvarnopravni odnosi sa stranim elementom podležu primeni prava države gde se nalaze, nezavisno da li se radi o pokretnoj ili nepokretnoj imovini.

Za pravilnu primenu pravila lex rei sitae u pogledu pokretnih stvari, važna su vremenska razgraničenja. Za sticanje i prestanak svojine na pokretnoj stvari merodavno pravo države u kojoj se stvar nalazila u trenutku preduzimanja radnje ili na osnovu činjenice na kojoj se zasniva sticanje ili prestanak stvarnog prava. U slučaju premeštanja pokretne stvari u Srbiju, mobilni sukob zakona rešava se primenom principa stečenih prava. To znači, da će se strano pravo koje je punovažno priznati i u Srbiji.

II. POSEBNA KOLIZIONA PRAVILA

1. Merodavno pravo za osnovna sredstva prevoza

Za svojinskopravne i druge stvarnopravne odnose koji imaju za predmet prevozna sredstva merodavno je pravo države čiju državnu pripadnost imaju.

Na stvarna prava na vazduhoplovu, brodu ili prevoznom sredstvu za železnički saobraćaj primenjuje se pravo države u kojoj je prevozno sredstvo registrovano.

Pravo svojine i ostala stvarna prava na osnovnim sredstvima upisuju se u registre.

2. Merodavno pravo za stvari u prevozu

Merodavno pravo je pravo mesta odredišta jer je odredište pouzdanija tačka vezivanja od slučajnog mesta nalaženja stvari u transportu.

MERODAVNO PRAVO ZA UGOVORNE ODNOSE

I.MERODAVNO PRAVO ZA SADRŽINU UGOVORA

1. Autonomija volje stranaka i sukob zakona

Autonomija volje stranaka kao osnovno načelo ugovornog prava priznata je u unutrašnjem i međunarodnom privatnom pravu.

U MPP ugovora, autonomija volje stranaka podrazumeva slobodno određivanje pravnog poredka čija će materijalna pravila regulisati ugovor. Volja stranaka (*lex voluntatis*) je tačka vezivanja pravila o sukobu zakona. U slučaju izbora stranog prava, otklanja se primena ne samo dispozitivnih, već i imperativnih normi domaćeg prava, osim normi neposredne primene (klauzula javnog poredka).

2.Izbor merodavnog prava (*lex voluntatis*)

A.PRINCIP SLOBODNOG IZBORA MERODAVNOG PRAVA

Izbor prava koji reguliše sadržinu ugovora je u principu slobodan. To jest, nije ograničen na zakonodavstva država sa kojima je ugovor vezan svojim elementima kao što su (mesto zaključenja, mesto izvršenja ugovora, državljanstvo stranaka itd).

Stranke mogu izabrati merodavno pravo za ceo ugovor ili za neki njegov deo. Stranke mogu izabrati različita prava za razne delove ugovora. („cepanje“ ugovora). Ipak ovo nije poželjno koristiti u praksi.

Stranke mogu da izaberu merodavno pravo u glavnom ugovoru ili da zaključe poseban ugovor.

Ugovorne strane mogu u svakom trenutku se dogovoriti o merodavnom pravu ili promeniti već izabrano pravo.

B.ISKLJUČENJE AUTONOMIJE VOLJE STRANAKA

Stranke mogu izabrati merodavno pravo, ako zakonom ili međunarodnim ugovorom nije drugačije određeno. Po našem ZRSZ merodavno pravo na nepokretnosti je pravo države gde se one nalaze (*lex rei sitae*), čime je autonomija volje stranaka isključena.

C.OGRANIČENJA AUTONOMIJE VOLJE STRANAKA

1.Opšta ograničenja za sve ugovore

Neograničena autonomija volje stranaka podrazumeva da za ugovor mogu izabrati primenu prava države sa kojim ni jedan od elemenata ugovora nije povezan. Naravno, takav izbor ne sme biti fraudolozan, u nameri izbegavanja primene imperativnih normi domaćeg prava.

2.Posebna ograničenja za sve ugovore

Evropska uredba Rim I o pravu koje se primenjuje na ugovorne obaveze iz 2008.g. postavlja granice autonomije volje stranaka za ugovor o prevozu putnika, potrošaki ugovor i pojedinačni ugovor o radu.

D. IZRIČIT I PREĆUTAN IZBOR

Izričit izbor merodavnog prava se vrši na osnovu zasebnog sporazuma ili putem klauzule glavnog ugovora. Stranke u praksi najčešće na uopšten način predviđaju primenu prava određene države. Primena instituta „renvoi“ je u ovoj materiji isključena.

Na strankama je da odrede koja pravna pravila su najbolje prilagođena njihovom pravnom poslu u cilju pravne sigurnosti i predviđanja rešenja.

Prećutan izbor treba da proizilazi iz odredaba ugovora ili okolnosti slučaja, a utvrđuje se na osnovu indicija kao što su prorogacija nadležnosti suda određene države za slučaj spora, pozivanje stranaka na tipski ugovor koji je predviđen zakonodavstvom, izričit izbor prava za glavni ugovor i sl.

2. Merodavno pravo u odsustvu izbora

A. NAJBLIŽA VEZA

1. Pretpostavka najbliže veze na osnovu karakteristične prestacije

U odsustvu izbora merodavnog prava, na ugovor se primenjuje pravo države sa kojom je on u najbližoj vezi. Pretpostavka najbliže veze po pravilu se utvrđuje polazeći od karakteristične prestacije za taksativno navedene ugovore. Merodavno pravo se određuje prema prebivalištu, sedištu dužnika, kod nenovčanih činidbi uzima se trenutak prijema ponude. Nenovčana obaveza se smatra specifičnom, a novčana obaveza zajednička za sve ugovore.

2. Posebna klauzula odstupanja na osnovu stvarne najbliže veze

Merodavno pravo se primenjuje samo ako posebne okolnosti slučaju ne upućuju na neko drugo pravo. Sudija neće uzeti zakonske pretpostvke najbliže veze, ako je ugovor tešnje povezan sa drugom državom.

B. KOLIZIONO PRAVNA ZAŠTITA SLABIJE STRANE

Prema Uredbi EU Rim I, za potrošački ugovor, pojedinačan ugovor o radu i ugovor o prevozu putnika, predviđena su posebna koliziona rešenja kada stranke ne odrede merodavno pravo.

III. MERODAVNO PRAVO ZA FORMU UGOVORA

1. Koliziono pravilo locus regit actus

Forma pravnog posla se određuje po pravu države u kojoj je pravni posao zaključen u skladu sa kolizionim pravilom locus regit actum.

2. Forma ugovora između prisutnih ugovornih strana ili zastupnika

Ugovor zaključen od strane lica ili njihovih zastupnika koji se nalaze u istoj državi smatra se punovažnim u pogedu forme, ako ispunjava uslove predviđene pravom države u kojoj je zaključen.

3. Forma ugovora između odsutnih ugovornih strana ili zastupnika

Kada se ugovor zaključuje između ugovornih strana ili zastupnika koji se nalaze u različitim državama, i tada je uz lex contractus fakultativno merodavno pravo mesto zaključenja ugovora. Može da nastane problem kvalifikacije mesta zaključenja ugovora, jer se ne nalaze u istoj državi. Za određivanje mesta zaključenja ugovora treba primeniti domaće pravo. (ugovor se smatra zaključenim u mestu gde ponudilac ima sedište)

4. Forma jednostrane pravne radnje koja se odnosi na ugovor

Jednostrana pravna radnja (ponuda ili prihvata ponude) smatra se punovažnom in favorem negotii, primenom pravila locus regit actum ili lex contractus.

IV. DOMEN PRIMENE MERODAVNOG PRAVA (LEX CONTRACTUS)

1. Značaj utvrđivanja obima primene

Primenom pravila (lex contractus) za ugovorne odnose potrebno je odrediti krug pitanja i instituta koji su obuhvaćeni kolizionom normom da bi se utvrdilo koje slučajeve reguliše pravo na koje ona upućuje.

Pravo merodavno za ugovor naročito uređuje sadržinu i tumačenje ugovora, ispunjenje obaveza, posledice potpunog ili delimičnog ispunjenja itd.

2. Postojanje i materijalna punovažnost ugovora

Lex contractus se primenjuje i u slučaju da je sporno da li je ugovor zaključen i da li je punovažan u pogledu sadržine. Merodavno je pravo koje bi na osnovu kolizivne norme bilo merodavno za ugovor, da je ugovor ili njegova odredba punovažna. (primer u knjizi str.210)

3. Razgraničenja u pogledu obima primene lex contractus

Sposobnost za zaključenje ugovora (poslovna sposobnost) ne ulazi u obim merodavnog prava za ugovore. (Primer u knjizi, str. 211)

V. KONVENCIJA UN O UGOVORIMA O MEĐUNARODNOJ PRODAJI ROBE OD 1980. I SUKOB ZAKONA (BEČKA KONVENCIJA)

Tzv. Bečka konvencija materijalnim odredbama reguliše najvažniji ugovor u međunarodnoj trgovini o prodaji robe sa međunarodnim elementom. Srbija je ratifikovala ovu konvenciju.

Ova konvencija se primenjuje na ugovore o prodaji robe zaključene između strana sa sedištem u različitim državama.

Konvencija isključuje iz svog polja primene potrošačke ugovore, javnu prodaju, ugovor o prodaji električne energije i dr.

Bečka konvencija reguliše zaključenje ugovora o prodaji i prava i obaveze prodavca i kupca koje proističu iz takvog ugovora, ali ne i punovažnost ugovora ili njegovih odredaba, ni dejstvo koje bi ugovor mogao imati na svojinu prodate robe.

Ugovorima o prodaji robe smatraju se i ugovori o isporuci robe koja treba da se izradi ili proizvede, izuzev ako je naručilac robe preuzeo obavezu da isporuči bitan deo materijala potrebnih za izradu ili proizvodnju.

Pitanja koja nisu izričito rešena Bečkom konvencijom, rešavaju se prema opštim načelima na kojima ova konvencija počiva ili prema pravu merodavnom na osnovu pravila međunarodnog privatnog prava.

U pogledu forme ugovora u međunarodnoj prodaji robe, ugovor ne mora da se zaključi, niti potvrdi u pismenoj formi. On se može dokazivati na bilo koji način, uključujući svedoke.

Kupac i prodavac u pogledu predmeta regulisanja mogu slobodno da isključe primenu ove Konvencije ili da odstupe od bilo koje odredbe ili izmene njeno dejstvo. Priznata autonomija volje omogućava strankama da isključe primenu konvencije na izričit način, ili prećutno (izborom merodavnog prava države koja nije članica Bečke konvencije ili pozivanjem na unutrašnje zakone države članice).

PITANJA:

- 1. Merodavno pravo za naslednopravne odnose (najbitnije)**
- 2. Lex rei sitae kao osnovno koliziono pravilo za merodavno pravo za stvarnopravne odnose**
- 3. Dati primer iz knjige i komentarisati (str.210) u vezi lex contracusa kao pretpostavljenog merodavnog prava**

Molim vas da pošaljete odgovore na moju email adresu.

Prof. Ines Besarović, email: inesbyu@yahoo.co.uk

Beograd, 6.04.2020.